

BİREYSEL BAŞVURUDA ZAMAN BAKIMINDAN YETKİ

Mücahit AYDIN¹

ABSTRACT

The individual application was introduced to Turkish legal system through the constitutional amendment of 2010. As of 23.9.2012, the Constitutional Court started to receive and adjudicate applications alleging violation of fundamental rights and freedoms that are under joint protection of the Constitution and Human Rights Convention. The law numbered 6216 also determined the beginning of temporal jurisdiction of the Constitutional Court with respect to individual applications as 23.9.2012. In other words, the Court may examine individual applications only against final acts or decisions that are finalized after 23.9.2012. Since then, the Court has dealt with the issue of its jurisdiction *ratione temporis* in many cases. This study aims to explore temporal jurisdiction of the Court through its case-law and provide a practical guide to both applicants and practitioners. It first examines the issue under headings of rights, namely, right to liberty and security, right to property and right to fair trial. It then explores the issue through procedural matters. The study concludes with a brief assessment of the Court's case-law on the topic.

1. GİRİŞ

Temel hak ve özgürlüklerin korunmasında bireysel başvuru usulü Türk Hukuk sistemine 2010 yılında yapılan referandumla kabul edilen anayasa değişikliği ile getirilmiştir.²Anayasa'nın 148. maddesine eklenen üçüncü fıkra ile herkesin, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ortak koruma alanında olan temel hak ve özgürlüklerden herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunabileceği düzenlenmiştir. Bu şekilde, hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) Türkiye aleyhine açılan dava sayısının azaltılması hem de ülkemizde temel hak ve özgürlüklerin etkin bir şekilde korunması ve güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Anayasa'nın 148. maddesine eklenen beşinci fıkrada ise bireysel başvuruya ilişkin usul ve esasların kanunla düzenleneceği belirtilerek bireysel başvuru sisteminin ne zaman hayata geçeceği, Anayasa Mahkemesi'nin bu

¹ Raportör, Anayasa Mahkemesi, mucahit.aydin@anayasa.gov.tr

² 7.5.2010 tarihli ve 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, R.G. Tarih 13.5.2010, No: 27580.

kapsamdaki görev ve yetkileri gibi hususlar kanun koyucunun takdir yetkisine bırakılmıştır. Bu doğrultuda, 30.3.2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun kabul edilmiştir.³Bu Kanun'un 76. maddesinde, 45 ila 51. maddelerin, diğer bir ifadeyle bireysel başvuruya ilişkin usul ve esasları düzenleyen maddelerin, 23.9.2012 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrasında ise Anayasa Mahkemesi'nin, 23.9.2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları inceleyeceği düzenlenmiştir.

Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi'nin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı 23.9.2012 tarihidir. Mahkeme, ancak bu tarihten sonra kesinleşen nihai işlem ve kararlar aleyhine yapılan başvuruları inceleyebilmektedir. Bireysel başvuruların başladığı günden bu yana zaman bakımından yetki pek çok karara konu olmuş ve Anayasa Mahkemesi bu kararlarda zaman bakımının yetkinin belirlenmesine ilişkin temel ilkeleri ortaya koymuştur. Bu çalışmanın amacı, bireysel başvuruya konu olmuş somut olaylar çerçevesinde bu ilkeleri incelemektir. Bu kapsamda, zaman bakımından yetki öncelikle maddi haklar çerçevesinde değerlendirilmiş, ardından usuli süreç açısından temel ilkeler ortaya konmuştur.

2. AİHM VE ANAYASA MAHKEMESİNİN ZAMAN BAKIMINDAN YETKİSİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bireysel başvuru usulü hukuk sistemimizde yeni uygulamaya konmuş olsa da ülkemiz bu usule tamamen yabancı değildir. Türkiye, AİHS'i 1954 yılında onaylamış⁴ ve AİHM'in zorunlu yargı yetkisini 1990 yılında tanımıştır.⁵Bu tarihten beri ülkemizden AİHM'e binlerce başvuru yapılmıştır. Dolayısıyla, AİHM içtihadı ve uygulamaları ülkemizde yakından takip edilmiş ve insan hakları hukukuna yön vermiştir. Anayasa Mahkemesi de temel hak ve özgürlüklerin tanımlanması ve yorumlanmasında AİHM içtihadından faydalanmıştır.

Bununla birlikte, AİHM ulusal üstü bir yargı organı, Anayasa Mahkemesi ise ulusal bir yargı organıdır. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesinin belirli noktalarda AİHM uygulamasından ayrılması ve temel hak ve

³ R.G. Tarih: 3.4.2011, No: 27894.

⁴ 6366 sayılı ve 13.3.1954 tarihli İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve buna Ek Protokolün tasdiki hakkında Kanun, R.G. Tarih: 19.3.1954, No: 8662.

⁵ Zorunlu yargı yetkisi 25.9.1989 tarihli ve 89/14563 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla tanınmış (R.G. Tarih: 27.9.1989, No: 20295), tanıma beyanı ise 22 Ocak 1990 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne iletilmiştir.

özgürlükler açısından daha geniş bir koruma alanı sağlaması doğaldır. Zaman bakımından yetki de bu durumun örneklerinden biridir.

AİHM, zaman bakımından yetkisinin, aleyhine ihlal iddiasında bulunulan devletin Sözleşme'ye taraf olduğu ya da Mahkeme'nin yargı yetkisini tanıdığı tarihte başladığını kabul etmekte ve somut başvuruda yetkisinin olup olmadığını belirlerken ihlal iddiasına konu edilen olayın gerçekleştiği tarihi esas almaktadır. Anılan tarihten önce meydana gelen olaylara ilişkin şikâyetler AİHM'in zaman bakımından yetkisi dışında kalmaktadır.⁶ Diğer bir ifadeyle, AİHM uygulamasında yetkinin belirlenmesinde ihlal iddiasına konu olaya ilişkin işlem veya kararın kesinleştiği tarih değil olayın gerçekleştiği tarih dikkate alınmaktadır.⁷

Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinde ise belirleyici olan ihlal iddiasına konu olan olayın ne zaman meydana geldiği değil bu olaya ilişkin nihai işlem ya da kararın ne zaman kesinleştiğidir. Başvuru konusu olay yetkinin başladığı tarihten önce gerçekleşmiş olsa bile söz konusu olayla ilgili yargı sürecinin bu tarihten sonra sonuçlanmış olması durumunda Anayasa Mahkemesi zaman bakımından yetkilidir. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi uygulamasında AİHM'e göre daha geniş bir ölçüt esas alınmakta ve temel hak ve özgürlükler açısından daha kapsayıcı bir koruma sağlanmaktadır.

3. BİREYSEL BAŞVURULARDA ZAMAN BAKIMINDAN YETKİYE GENEL BİR BAKIŞ

Anayasa Mahkemesi, zaman bakımından yetkisi için bir tarih belirlenmesinin hukuk güvenliği ilkesinin bir gereği olduğunu belirtmiştir. Hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmelerini, devletin de hukuki düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Kanunlar, ilke olarak yürürlük tarihlerinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanır. Mahkemenin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı

⁶ *Blečić/Hrvatistan* [BD], B. No: 59532/00, 8.3.2006, § 70.

⁷ AİHM'in genel uygulaması bu yönde olmakla birlikte bu ölçütün istisnaları da mevcuttur. AİHM, ihlal iddialarının değerlendirilmesinde ihlal iddiasına konu olayla bağlantılı olan ancak yetkinin başlamasından önce meydana gelen olay ve olguları da maddi değerlendirmede dikkate almaktadır (*Bu yönde bkz. Zana/Türkiye* [BD], B. No: 18954/91, 25.11.1997, §§ 41–42). Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesine ilişkin şikâyetlerde de, yetkinin başladığı tarihten önce açılan ancak bu tarihten sonraya sarkan davalarda, yetkinin başlamasından sonra geçen süre değil davanın açıldığı tarihten itibaren geçen süre esas alınmaktadır (*Humen/Polonya*, B. No: 26614/95, 1.1.1999, §§ 58–59). Bunun yanında, yetkinin başlamasından önce meydana gelmiş ancak esas itibarıyla sonuçları bakımından yetkinin başladığı tarihten sonra da devam eden ihlalleri zaman bakımından yetkisi kapsamında değerlendirmiştir. Devletin usuli pozitif usuli yükümlülüklerinden olan etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlali bu duruma örnek verilebilir (*Bkz. Šilih/Slovenya* [BD], B. No: 71463/01, 9.4.2009, §§ 153–163).

olarak da bireysel başvuruya ilişkin düzenlemelerin yürürlüğe girdiği, diğer bir ifadeyle Mahkeme'nin bireysel başvuruları kabul etmeye başladığı 23.9.2012 tarihi belirlenmiştir. Bu şekilde zaman bakımından yetki için bir tarih belirlenmesi ve Mahkeme'nin yetkisinin geriye yürür şekilde uygulanmaması hukuk güvenliği ilkesinin bir sonucudur.⁸

Zaman bakımından yetki kamu düzenine ilişkin olduğundan, bireysel başvurunun her aşamasında resen dikkate alınması gerekir.⁹ Dolayısıyla, Mahkeme, bireysel başvurunun her aşamasında zaman bakımından yetkisinin bulunmadığına karar verebilir.¹⁰ Örneğin, Komisyonca kabul edilebilir bulunarak Bölüme gönderilen bir başvurunun esas inceleme sırasında zaman bakımından yetki dışında kaldığının anlaşılması durumunda, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar verilecektir.

Bireysel başvuru kapsamında zaman bakımından yetkinin belirlenmesi açısından kesinleşme kavramı, hukukun diğer alanlarındaki uygulamalardan farklılık gösterebilir.¹¹ Bir kamu gücü işlem veya kararının bireysel başvuru bakımından ne zaman kesinleşmiş sayılacağı ilgili mevzuat ve başvuru kurumun özellikleri doğrultusunda Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ortaya konmuştur. Buna göre, bir işlem veya karara karşı başvurulabilecek bir kanun yolunun bulunmaması veya bu kanun yollarının tüketilmesi halinde işlem veya karar şekli anlamda kesinleşir. Dolayısıyla kesinleşme, olağan kanun yollarının tüketilmesi veya bunun için öngörülen sürenin kanun yoluna başvurulmaksızın geçmesi ile gerçekleşir.¹²

Zaman bakımından yetkinin önemli bir istisnası süregelen ihlal durumlarıdır. Bir ihlal iddiasının bireysel başvurunun başladığı 23.9.2012 tarihinden önce meydana gelen bir olaydan kaynaklanması ve bu olayın sonuçları itibarıyla bireysel başvurunun başlamasından sonra da devam etmesi halinde Mahkeme zaman bakımından yetkilidir.¹³ 23.9.2012'den önce gerçekleşen ihlal iddiasına konu bir olaya ilişkin işlem veya kararın bu tarihten sonra kesinleşmiş olması durumunda ise zaman bakımından yetkinin bulunduğu açıktır.

Bir başvuru açısından zaman bakımından yetkisizlik söz konusu olduğunda, kabul edilebilirlik kriterleri hiyerarşisi gereği bu başvurunun ayrıca süresi içinde yapıp yapılmadığı ya da kişi veya konu bakımından yetki

⁸Zafer Öztürk, B. No: 2012/51, 25.12.2012, § 18.

⁹Hasan Çelen, B. No: 2012/73, 5.3.2013, § 16.

¹⁰ TURAN, Hüseyin/KAPLAN, Recep, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2015, 30.

¹¹ EKİNCİ, Hüseyin/SAĞLAM, Musa, Sorularla Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2014, 73.

¹²Hasan Taşlıyurt, B. No: 2013/1213, 4.12.2013.

¹³ TURAN/KAPLAN, s. 32.

kapsamında olup olmadığı incelenmez.¹⁴ Bu şekilde bir başvuru diğer kriterler yönünden incelenmeksizin zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunur ve esasa hakkında bir inceleme yapılmaksızın reddedilmiş olur.¹⁵

4. ANAYASA MAHKEMESİ'NİN KONUSYA İLİŞKİN KARARLARI

a. Yaşam Hakkı ve İşkence Yasağı

Maddi Boyutu Yönünden

Yaşam hakkı ya da işkence yasağının ihlaline neden olduğu iddia edilen olayların bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı 23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşmiş olması ve bu olaylara ilişkin yürütülen soruşturma ya da yargılamaların da bu tarihten önce kesin bir kararla sonuçlanmış olması durumunda zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur.¹⁶

Bununla birlikte, ihlal iddialarına konu edilen olay 23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşmiş olsa bile yürütülen soruşturmanın ya da yargılama sürecinin bu tarihten sonra sonuçlanmış olması durumunda, yaşam hakkı ve işkence yasağının maddi boyutuna ilişkin şikâyetler zaman bakımından yetki kapsamında değerlendirilmektedir. Anayasa Mahkemesinin önüne gelen bir başvuruda, başvuru haklarında yürütülen soruşturma nedeniyle 3.11.2001 ila 6.11.2001 tarihleri arasında gözaltında tutuldukları süre içinde kötü muameleye tabi tutulduklarını iddia etmişlerdir. Bu iddialar üzerine açılan kamu davası 20.5.2013 tarihinde sonuçlanmıştır. Başvurular, işkence yasağının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuşlar, Anayasa Mahkemesi, iddiaya konu olay bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı 23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşmiş olmasına karşın olaya ilişkin kovuşturma bu tarihten sonra sonuçlandığından, ihlal iddialarını işkence yasağının maddi boyutu yönünden zaman bakımından yetki kapsamında değerlendirerek esastan incelemiştir.¹⁷

23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşen bir olay nedeniyle yaşam hakkı veya işkence yasağının ihlal edildiği iddiasıyla açılan tazminat ya da tam yargı davasının bu tarihten sonra sonuçlanması durumunda ise, Anayasa

¹⁴ AİHM de aşırı iş yüküyle başa çıkabilmek ve asıl fonksiyonunu icra edebilmek için kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamayan başvuruları reddetme yöntemini benimsemiştir. *Bkz.* HARRIS, David/ O'BOYLE, Michael/ WARBRIC, Colin; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Avrupa Konseyi, 1. Baskı, Ankara, 2013, s. 785.

¹⁵ *Nurettin Haldun Gelelioğlu*, B. No: 2013/9579, 26.6.2014, § 27.

¹⁶ *Reşit Dülek*, B. No: 2013/7617, 21.1.2016, §§ 31, 32.

¹⁷ *Cezmi Demir ve diğerleri*; B. No: 2013/293, 17.7.2014; §§ 62–107; aynı yönde bkz. *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, B. No: 2013/3924, 6.1.2015.

Mahkemesi, tazminat ya da tam yargı davası süreçlerine ilişkin şikâyetleri zaman bakımından yetki kapsamında değerlendirmiş, ancak yaşam hakkı veya işkence yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine yönelik şikâyetler açısından zaman bakımından yetkili olmadığını kabul etmiştir.¹⁸

Usuli Boyutu Yönünden (Etkili Soruşturma Yükümlülüğü)

Yaşam hakkı ve işkence yasağına ilişkin etkili soruşturma yükümlülüğü zaman bakımından yetkinin başladığı tarihten önce ortaya çıkmış olsa dahi soruşturmanın bu tarihten sonra devam etmesi halinde Mahkeme zaman bakımından yetkilidir. Nitekim Mahkeme, 5.3.2008 tarihinde gerçekleşen bir ölüm olayına ilişkin soruşturmanın zaman bakımından yetkisinin başladığı 23.9.2012 tarihinden sonra sonuçlandırılmış olması nedeniyle yetkisi kapsamında olduğunu belirtmiştir.¹⁹

Bununla beraber, niteliği gereği devam eden bir ihlal olarak değerlendirilebilecek kimi durumların hiçbir sınırlamaya tabi olmadan zaman bakımından yetki içinde olması kabul edilemez. Mahkeme, hukuk güvenliği ilkesinin bir sonucu olarak zaman bakımından yetkisinin sınırlarını kesin olarak belirlemek zorundadır. Mahkeme'nin önüne gelen bir başvuruda başvuru, 10.4.1981 tarihinde kaybolan oğlunun polisler tarafından gözaltına alındıktan sonra işkence edilerek öldürüldüğünü iddia etmiştir. Başvurucunun suç duyurusu üzerine 1986 yılında başlatılan soruşturma hakkında zamanaşımı nedeniyle 14.7.2000 tarihinde karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Soruşturmayı kesin olarak sonlandıran karar Anayasa Mahkemesi'nin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten önce verildiğinden,²⁰ etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin ihlal iddiasının Mahkemenin zaman bakımından yetkisi dışında kaldığına hükmedilmiştir.²¹

¹⁸Sevinç Özdemir ve Diğerleri, B. No: 2013/2871, 3.2.2016, §§ 41–59; aynı yönde bkz.Fazlı Karadavut, B. No: 2013/7346, 17.2.2016.

¹⁹İpek Deniz ve Diğerleri, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 95; aynı yönde bkz. C.K., B. No: 2013/8728, 15.12.2015.

²⁰Zeycan Yedigöl, B. No: 2013/1566, 10.12.2015, §§ 34–35; aynı yönde bkz. Abdullah Aydar, B. No: 2013/64, 30.12.2014; Mukadder Aksoy ve diğerleri, B. No: 2013/2943, 14.4.2016. Bu noktada şu husus ifade edilmelidir ki, bahsi geçen kararlarda uygulanan kriter Mahkeme'nin içtihadı ile uyumlu olsa da, kriterlerin somut olayın özellikleri dikkate alınmaksızın katı bir şekilde uygulanmaları insan hakları yargısının doğasıyla bağdaşmamaktadır. AİHM'in önüne gelen bir başvuruda, başvuru kişinin yakınları AİHM'in zaman bakımından yetkisinin başlamasından çok önce şüpheli bir şekilde kaybolmuştur. AİHM bu durumda kaybolan kişi bulunamadığı sürece devletin etkili soruşturma yükümlülüğünün devam ettiğini belirterek başvuruyu zaman bakımından yetkisi kapsamında olduğuna karar vermiştir. Varnava ve Diğerleri/Türkiye [BD], B. No: 16064/90 ..., 18/9/2009, §§ 147–149). Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi zaman bakımından yetki açısından daha geniş bir ölçüt uygulamasına karşın, bu ölçütün çok katı bir biçimde uygulanması ve somut olayın özelliklerini dikkate almaması nedeniyle temel hak ve özgürlükleri koruma ve geliştirme anlayışıyla bağdaşmayan kararlar verebilmektedir.

²¹23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşen ve soruşturma süreci de bu tarihten önce sonuçlanan olaylarla ilgili yeni delil ileri sürülmeden daha önce reddedilen bir başvuru yoluna tekrar başvurulmuş olması ihlal iddialarının zaman bakımından yetki kapsamına alınmasını sağlamaz. Bk. bölüm (e) kısım (iii).

Bunun yanında, işkence yasağı kapsamındaki iddiaların bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı tarihten önce yetkili makamlar önünde dile getirilmiş olmasına karşın bu iddiaların soruşturulmamış olması durumunda da zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur.²² Gözaltı sırasında maddi ve manevi cebir gördüğü iddialarını yargılama ve temyiz aşamasında dile getirmesine rağmen bu iddiaları yargı makamlarınca değerlendirilmeyen ve Cumhuriyet Savcılığı'na da bildirilmeyen bir başvuru bu iddialarını Anayasa Mahkemesine taşımıştır. Ancak Mahkeme, bireysel başvuruların kabul edilmeye başlanmasından önce 2010 tarihli Yargıtay kararıyla işkence iddialarına yönelik bir soruşturma başlatılmayacağına ortaya çıkmış olması nedeniyle şikâyetin zaman bakımından yetkisi dışında kaldığına karar vermiştir.²³

b. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı

Hükmen Tutukluluk

Kişi serbest bırakılmadan yargılanmakta olduğu davada ilk derece mahkemesi kararıyla mahkûm olmuşa mahkûmiyet tarihi itibarıyla kişinin tutukluluk hâli sona erer. Mahkemenin vermiş olduğu mahkûmiyet kararı sonrasındaki tutulma hali “*bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu*” olma değil, Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasındaki “*mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların yerine getirilmesi*” kapsamındadır. Mahkûmiyetle birlikte kişi hakkında kuvvetli suç işleme şüphesi veya diğer tutuklama nedenleri sona ermekte ve isnat edilen suçun işlendiği kabul edilerek sanık hakkında cezaya hükmedilmektedir. Tutukluğun sona ermesi açısından mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması ayrıca gerekmez. AİHM ve Yargıtay da, mahkûmiyet kararı sonrası tutulma hâlini tutukluluk olarak nitelendirmemektedir.²⁴

Dolayısıyla, tutukluluğun mahkûmiyet kararı ile sona ermesi durumunda, tutukluluğa ilişkin şikâyetlerin zaman bakımından yetki içinde değerlendirilebilmesi için mahkûmiyet kararının 23.9.2012 tarihinden sonra

²² Anayasa Mahkemesi'nin bu yaklaşımını insan hakları yargısı anlayışıyla bağdaştırmak oldukça zordur. Bu şekilde, temel hakların ihlal edildiği iddiaları yargı makamları önünde dile getirilmiş olmasına karşın kamu makamlarınca hiçbir adım atılmamış olması adeta ödüllendirilmiş olmaktadır. İhlal iddialarına konu olaylar zaman bakımından yetkinin başlamasından önce gerçekleşmiş olsa dahi, bu iddialar dile getirilmiş olmasına karşın soruşturma yapılmamış olması nedeniyle devletin etkin soruşturma yükümlülüğünün yetkinin başladığı tarihten sonra da devam ettiğini kabul etmek daha makul gözükmektedir. *Bkz. üst not 19.*

²³ *Metin Sarıgül*, B. No: 2013/3287, 20.4.2016, §§ 48–50; aynı yönde *bkz. Suna Ökmen ve Dursun Bütüner*, B. No: 2013/717, 20.4.2016, §§ 84–88; *Halil İbrahim Artın*, B. No: 2013/2635, 18.2.2016, § 35.

²⁴ *Korcan Pulatsü*, B. No: 2012/726, 2.7.2013, § 33; *Neytullah Bayram*, B. No: 2014/10339, 15.4.2015, § 44.

verilmiş olması gerekir.²⁵ Bu tarihten önce verilen mahkûmiyet kararlarıyla sona eren tutuklamalara ilişkin bireysel başvurular, zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmaktadır.²⁶

Haksız Tutuklama Nedeniyle Tazminat Davası

Tutuklama zaman bakımından yetkinin başladığı 23.9.2012 tarihinden önce sona ermiş olsa bile tutuklamanın haksız olması nedeniyle açılan tazminat davasının bu tarihten sonra sonuçlanması durumunda kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamındaki şikâyetlerin zaman bakımından yetki içinde kaldığı değerlendirilmiştir. Mahkemenin önüne gelen bir başvuruda, başvuru kasten öldürme suçunu işlediği iddiasıyla 3.4.2002 tarihinde tutuklanmış, yargılama devam ederken kefaletle serbest bırakılmış, mahkûmiyet kararıyla tekrar tutuklanmış, kararın bozulması üzerine yeniden yapılan yargılamada 29.4.2008 tarihinde beraat ederek serbest bırakılmış, beraat kararı ise 17.5.2010 tarihinde onanarak kesinleşmiştir. Başvurucunun haksız tutuklama nedeniyle 16.7.2008 tarihinde açtığı dava ise 14.5.2013 tarihli Yargıtay kararıyla kesin olarak sonlanmış. Başvurucu, tazminat davasında maddi tazminatın eksik hesaplandığını belirterek özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştü, Anayasa Mahkemesi, ihlal iddiasına ilişkin tutuklamanın 23.9.2012 tarihinden önce sona ermiş olmasına karşın tazminat davası bu tarihten sonra sonuçlandığından ihlal iddialarını zaman bakımından yetki içinde değerlendirerek²⁷ esasın incelemiştir.²⁸

Tahliye ile Sona Eren Tutuklamalar

Anayasa Mahkemesi, tahliye ile sona eren tutuklamalarda tahliyenin bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı 23.9.2012 tarihinde önce gerçekleşmiş olması durumunda zaman bakımından yetkili olmadığını kabul etmiştir.²⁹ Esasen, tahliye ile sona eren tutuklama ile ihlal iddiasına konu olay sona ermiş olduğundan bireysel başvuruya konu edilecek süregelen bir

²⁵ Anayasa Mahkemesi'nin bu içtihadı, tutukluluğa ilişkin öngörülen itiraz yolunu yok saydığı ve AİHM içtihadını birebir uyguladığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. *Bkz.* KOÇ, Muharrem İlhan, Bireysel Başvuru Kapsamında Tutuklulukla İlgili Bir İnceleme, *Adalet Dergisi*, 2015, Sayı: 51, 41-44.

²⁶ Hüseyin Güneş Özmen, B. No: 2014/1514, 22.9.2015; aynı yönde kararlar için bkz. *Cetvel- 1*.

²⁷ Bayram Keleş, B. No: 2013/6163, 1.12.2015, §§ 60-75.

²⁸ Şu husus ifade edilmelidir ki başvuru tazminat davasına ilişkin herhangi bir şikâyeti bulunmayıp yalnızca özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal ettiğini iddia ettiği olayı başvuruya konu etmesi durumunda zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur. "Başvurucu tarafından tazminat davasının doğrudan bireysel başvuruya konu edilmemesi nedeniyle, Mahkemenin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten önce kesinleşmiş bir süreçle ilgili olarak Mahkemenin yetkisinin başladığı tarihten önce açılan ve sonra sonuçlanan tazminat davasının önceki olayla ilgili olarak bireysel başvuruda incelenmesi, Mahkemenin yetki kapsamının genişletilmesi ve geriye yürür bir şekilde uygulanması anlamına gelir. Aksinin kabulü, hukuk güvenliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır." *Aziz Yıldırım (4)*, B. No: 2014/4476, 16.4.2015, § 34.

²⁹ *A. C. ve diğerleri*, B. No: 2013/1827, 25.2.2016; *Hilmi Yıldız*, 2013/299, 6.1.2016; *Mehmet Emin Sumeli ve Diğerleri*, 2013/3585, 7.7.2015; *Mahmut Çevik*, B. No: 2013/2896, 10.6.2015; *Hayreddin Güzel*, B. No: 2014/2075, 22.6.2015; *Mehmet Ali Aydın*, B. No: 2013/9343, 4.6.2015; *Selçuk Demir*, 2014/9783, 22.1.2015.

ihlalden de söz edilemez. Şüphesiz, sona eren tutuklamanın özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal ettiği nedeniyle tazminat talebinde bulunulabilir, ancak bunun için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi ve sonrasında bireysel başvuru yapılması gerekir.

Tutukluğa İlişkin Diğer Şikâyetler

Tutukluluğa itirazın reddine ilişkin kararın 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş olması durumunda zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur.³⁰

Mahkemenin önüne gelen bir başvuruda başvuru, 12.1.2012 tarihinde tutuklandığını ancak 12.6.2012 tarihinde mahkeme huzuruna çıkarıldığını, dolayısıyla beş ay süreyle mahkeme önüne çıkarılmadan özgürlüğünden yoksun bırakıldığını ileri sürerek özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkeme, ihlal iddiasına konu tutukluluğun 2.1.2012-12.6.2012 tarihleri arasında Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı 23.9.2012 tarihinden önce gerçekleştiğini belirterek başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.³¹

Diğer bir başvuruda, başvuru 24.9.2006 tarihinde tutuklanmış ve 12.5.2008 tarihinde hükümlerle birlikte tahliye edilmiştir. Temyiz edilen hüküm bozulmuş, bozma ilâmı üzerine başvuru tutuksuz olarak yargılandığı davada Mahkeme, başvuru mahkûmiyetine karar vermiş ve bu karar da temyiz edilmiş olup, temyiz incelemesi bireysel başvurunun karara bağlandığı tarih itibarıyla sona ermemiştir. Başvuru tutukluluk durumuna ilişkin incelemeler sonucunda verilen kararların gerekçesiz olduğunu ve formül gerekçelere dayandığını belirterek özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş, ancak tutukluluk hali 12.5.2008 tarihli hükmün açıklanmasıyla birlikte zaman bakımından yetkinin başlamasından önce sona erdiğinden bu iddialar kabul edilemez bulunmuştur.³²

30.8.2007 gözaltına alınması ve 3.9.2007 tarihinde tutuklanması nedeniyle Kanunda öngörülen azami tutukluluk süresinin aşılmasıyla özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini iddia eden bir başvuru şikâyeti de, ihlal iddiasının dayanağı olan gözaltı süreci zaman bakımından yetkinin başlamasından önce sona erdiğinden kabul edilemez bulunmuştur.³³

³⁰Fatma Kurtulan, B. No: 2012/561, 20.11.2014; Ahmet Dağcı, B. No: 2012/260, 26.3.2013.

³¹Gamze Erol [GK], B. No: 2013/3072, 2.7.2015, §§ 34-35.

³²Nevzat Ongün, B. No: 2014/2683, 10.3.2015, §§ 22-23.

³³Salih Şahin, B. No: 2013/7040, 11.12.2014, §§ 22-23 aynı yönde bkz. Süleyman Demir, B. No: 2014/7307, 26.10.2016.

c. Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı, mevcut mal, mülk ve varlıkları koruyan bir güvencedir.³⁴Anayasa Mahkemesi içtihatlarına göre mülkiyetten yoksun bırakma şeklinde mülkiyet hakkına yapılan müdahaleler kural olarak anlık eylemler olup sürekli bir müdahale oluşturmaz.³⁵Dolayısıyla, mülkiyet hakkına konu edilen taşınmazla hukuki ilişkinin Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları incelemeye başladığı tarih olan 23.9.2012 yılından önce kesinleşmiş bir kararla kesilmiş olması ve bedel talebi ya da tazminat haklarının da bu tarihten önce kesin olarak son bulmuş olması durumlarında, mülkiyet hakkına yönelik şikâyet Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi dışında kalmaktadır.

1968 yılında yapılan kadastro çalışmaları sırasında idare adına tescil edilen taşınmaza ilişkin davanın taşınmazın kamulaştırma kapsamında kaldığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle yapılan başvuruda Anayasa Mahkemesi, başvuru sahiplerinin mülkiyet hakkına konu ettikleri taşınmazla hukuki ilişkilerinin 23.9.2012 tarihinden 41 yıl önce kesildiğini ve bu taşınmaza bağlı bedel talebi haklarının da 1963 yılında son bulduğunu belirterek mülkiyet hakkına yönelik şikâyetin zaman bakımından yetkisinin dışında kaldığı sonucuna varmıştır.³⁶

Anayasa Mahkemesinin önüne gelen bir diğer başvuruda, başvurucuya ait taşınmazın devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerden olması nedeniyle tapunun iptaline ve taşınmaz üzerindeki binanın yıkılmasına dair Mahkeme kararı temyiz incelemesinden geçerek 2.11.1992 tarihinde kesinleşmiştir. Binanın yıkımı idare tarafından 3.5.2010 tarihinde icra kanalıyla gerçekleştirilmiştir. Başvurucu, bedel ödenmeksizin taşınmaz tapusunun iptaline karar verildiğini ve binanın yıkımı nedeniyle zarara uğradığını belirterek 26.10.2010 tarihinde dava açmış ancak bu dava zamanaşımı nedeniyle reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, sözkonusu taşınmazın mülkiyetinin 2.11.1992 tarihinde kesinleşen Mahkeme kararıyla başvuru sahibinin hak alanından çıktığını, karara dayanılarak taşınmaz üzerindeki binanın daha sonraki bir tarihte yıkılmasının bu hukuki durumu değiştirmedikçe ve başvuru sahibinin hak alanında herhangi bir değişiklik meydana getirmeyeceğini, tazminat taleplerinin ise zamanaşımı nedeniyle 2010 yılında kesin olarak reddedildiğini belirterek şikâyetlerin zaman bakımından yetkisi dışında kaldığına karar vermiştir.³⁷

³⁴Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, 2012/636, 15.4.2014, §§ 36–37.

³⁵Agavni Mari Hazaryan ve Diğerleri, B. No: 2014/4715, 15.6.2016, § 114.

³⁶Yosif Lindiridi ve Manol Lindiridi, B. No: 2013/2058, 25.6.2015, §§ 38–40; aynı yönde bkz. Şerafettin Eken ve Diğerleri, B. No: 2013/1902, 24.6.2015.

³⁷Suat Özen, B. No: 2012/144, 8.4.2015, §§ 29–32; aynı yönde bkz. Leyla Daimagüler ve diğerleri, B. No: 2012/1143, 17.7.2014.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları kabul etmeye başladığı tarihten önce şikâyet konusu taşınmaz üzerinde malik sıfatını kesinleşmiş bir kararla kaybeden bir başvurucunun, belirli bir kanun hükmüne veya yerleşik ve istikrarlı bir yargı içtihadına dayanmadan açtığı tapunun iptali ve tescili veya haksız tescil nedeniyle alacak davaları ise mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilemez. Diğer bir ifadeyle, 23.9.2012 tarihinden sonra kesinleşen bir davada taşınmazın maliki sıfatına sahip olmayan bir başvurucunun bu davası mülkiyet hakkına konu edilemez.³⁸

Kamulaştırma bedelinin düşük olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerde ise kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmaz malın tescili davasında verilen kararın kesinleştiği tarih zaman bakımından yetki açısından belirleyicidir. Sözkonusu tespit ve tescil davasında verilen kararın 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş olması durumunda, mülkiyet hakkına ilişkin şikâyetler zaman bakımından yetki dışında kalmaktadır.³⁹

Mahkemenin önüne gelen bir başvuruda, başvurucunun taşınmazı için takdir edilen kamulaştırma bedelinin artırılması için açtığı dava kısmen kabul edilmiş ve karar 1.5.2000 tarihinde onanarak kesinleşmiştir. Mahkeme tarafından hükmedilen kamulaştırma bedelinin bir kısmı yasal faiziyle 2.1.2002 tarihinde başvurana ödenmiştir. Kalan miktar için başlatılan icra takibi üzerine alacağın son kısmı 12.5.2009 tarihinde ödenmiştir. Başvurucu, kamulaştırma artırım bedelinin bir kısmının mahkeme kararının kesinleşmesinden yaklaşık 1,5 yıl sonra, geri kalan kısmının ise yaklaşık 10 yıl sonra ödendiğini, yasal faizin enflasyon oranı karşısında çok düşük kaldığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi, başvurucunun mülkiyet hakkına ilişkin şikâyetlerinin 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşen mahkeme kararına dayanması ve alacağın son kısmının 12.5.2009 tarihinde ödenmiş olması nedeniyle ihlal iddialarının zaman bakımından yetkisi dışında kaldığına karar vermiştir.⁴⁰

d. Adil Yargılanma Hakkı

Makul Sürede Yargılanma Hakkı

Makul süre şikâyetlerine konu olan yargılamaların, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları kabul etmeye başladığı 23.9.2012 tarihinden önce sona ermiş olması durumunda zaman bakımından yetkisizlik

³⁸Tasfiye Halinde Türk Ticaret Bankası A.Ş., B. No: 2013/1665, 10/6/2015, § 33.

³⁹Abdulselam Tunç, B. No: 2013/6986, 5.11.2014, §§ 33-34.

⁴⁰Fatma Kalkan, B. No: 2013/9785, 17.7.2014, § 51; aynı yönde bkz. Mehmet Kökmen ve diğerleri, B. No: 2013/9783, 17.7.2014; Halil Kalkan, B. No: 2013/9787, 17.7.2014; Müslüm Alkurt, B. No: 2013/9790, 17.7.2014; Emine Sağrılibaş ve Diğerleri, B. No: 2013/9793, 17.7.2014; Meryem Alkurt, B. No: 2013/9786, 17.7.2014; Osman Alkurt, B. No: 2013/9791, 17.7.2014; Hasan Coşkun, B. No: 2013/9789, 17.7.2014; Hasan Alkurt, B. No: 2013/9788, 17.7.2014; Kadriye Oğuz, B. No: 2013/9784, 17.7.2014; Mürvet Karayılan ve diğerleri, B. No: 2013/9792, 11.3.2015.

sözkonusudur. Ancak makul süre değerlendirmesinde yargılama sürecinin sonlandığı tarih uyumsuzluğun türüne göre farklılık gösterebilir. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalar kararın icra edildiği tarihte, ceza yargılamaları isesuç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği tarihte sona ermektedir. Medeni hak ve yükümlülüklerde kararın icra edildiği, ceza davalarında ise nihai kararın verildiği tarihin 23.9.2012'den önce olması durumunda zaman bakımından yetkisizlik sözkonusudur.⁴¹

Makul süre şikâyetine konu olan bir yargılama sürecinde, Ankara 5. İş Mahkemesi'nde açılan dava Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin 17.9.2002 tarihli kararıyla onanarak kesinleşmiştir. Anılan karara dayanılarak Manisa 2. İcra Müdürlüğünde yapılan ilamlı icra takibi üzerine borçlu Türkiye Et ve Balık Kurumu A.Ş. Genel Müdürlüğünce 22.4.2002 tarihinde icra takibine konu borç ödenmiştir. Taiwan Firstohmn Elektronik San. ve Tic. A.Ş. aleyhine başlatılan icra takibi ise bireysel başvurunun karara bağlandığı tarihte henüz sonuçlanmamıştır. Anayasa Mahkemesi, anılan şirketin özel hukuk tüzel kişisi olduğu ve aleyhine yapılan icra takibine rağmen alacağın tahsil edilememesinde İcra Müdürlüğüne atfedilebilecek bir kusurun bulunmadığı, dolayısıyla yargılama sürecinin, kamu kurumu niteliğindeki Türkiye Et ve Balık Kurumu A.Ş. Genel Müdürlüğünce 22.4.2002 tarihinde yapılan ödeme ile sona erdiğini belirterek, şikâyetin zaman bakımından Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında kaldığına karar vermiştir.⁴²

Makul süre şikâyetine konu uyumsuzluğun zaman bakımından yetkinin başladığı tarihte henüz sonlanmamış olması durumunda, sürenin değerlendirilmesinde dikkate alınacak süre yetkinin başladığı tarihten sonraki kısım değil davanın açıldığı tarihten itibaren geçen süredir. Diğer bir ifadeyle, yargılama süreci 23.9.2012 tarihinden önce başlamış olsa bile bu tarihte yargılaması devam eden ya da verilen nihai karar henüz kesinleşmemiş olan davalarla ilgili makul süre şikâyetlerinde, 23.9.2012 tarihinden sonra geçen süre değil, yargılama sürecinin başladığı tarihten itibaren geçen süre dikkate alınır.⁴³

Mahkeme Kararlarının Geç İcrası

Mahkeme kararlarının geç icrasının konu edildiği şikâyetlerde, kararın icrasının 23.9.2012 tarihinden önce tamamlanmış olması durumunda

⁴¹Lütfi Karaca, B. No: 2013/6808, 4.2.2016; Mehmet Anduse, B. No: 2013/6821, 3.2.2016; 1.12.2015; Hasan Çelik, B. No: 2013/1396, 25.6.2015; Halil Aslan, B. No: 2014/3038, 10.12.2014; Muhammed Fesih Baydur, B. No: 2013/7236, 8.9.2014; İzzet Ekin ve Nusret Ekin, B. No: 2013/3337, 8.9.2014; Mehmet Aslan, B. No: 2014/7040, 22.6.2015; Arif Durak, B. No: 2013/7597, 10.3.2015; Ramazan Odabaşı, B. No: 2013/2172, 10.3.2015; Y.İ. Başvurusu, B. No: 2014/9904, 10.3.2015; Erol Türkyılmaz, B. No: 2013/2712, 28.5.2014.

⁴²Adnan Güzel, B. No: 2014/2496, 25.2.2015, § 117.

⁴³Cevdet Genç, B. No:2012/142, 9.1.2014, § 45.

zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur. Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelen bir başvuruda, bir devlet üniversitesinde öğretim görevlisi olan başvurucu 2010-2011 öğretim döneminde kendisine ders verilmemesine ilişkin olumsuz işleme karşı dava açmış ve söz konusu işlem 6.4.2011 tarihinde iptal edilmiştir. Başvurucu, iptal kararının ancak iki yıl sonra 17.8.2012 tarihinde 2012-2013 güz döneminde uygulandığını belirterek kararın geç uygulanmasından şikâyet etmiştir. Mahkeme, iptal kararının başvuru tarihi itibarıyla henüz kesinleşmemiş olmasına karşın 23.9.2012 tarihinden önce uygulanmış olması nedeniyle şikâyete konu ihlal iddiasının zaman bakımından yetki dışında kaldığına karar vermiştir.⁴⁴

Savunma Hakkının İhlali

Savunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyete konu edilen soruşturma sürecinin 23.9.2012 tarihinden önce sona ermiş olması durumunda, yargılama süreci bu tarihten sonra devam etmiş olsa dahi zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur. Mahkeme'nin önüne gelen bir başvuruda, başvuru, soruşturma aşamasında müdafinin dosyayı inceleme yetkisi kısıtlandığı için aleyhe delillere ulaşamaması nedeniyle yaklaşık dört ay boyunca savunma yapamadan tutuklu kaldığını ve savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Ancak ihlal iddiasına konu edilen kısıtlamanın 28.3.2007 tarihinde tebliğ edilen iddianame ile sona ermiş olması nedeniyle başvurunun zaman bakımından yetki dışında kaldığına karar verilmiştir.⁴⁵

e. Yargı Kararları

Kesinleşmiş Yargı Kararları ve Bu Kararların Tebliği

Bir hükme karşı başvurulabilecek kanun yolunun kalmaması veya baştan böyle bir yolun bulunmaması durumunda hüküm şekli anlamda kesinleşir. Kesinleşme olağan kanun yollarının tüketilmesi veya tüketilmesi için öngörülen zamanın geçmesi ile gerçekleşmektedir.⁴⁶ Kanun yollarının tüketilerek nihai bir karar elde edilmesi veya bunun için öngörülen zamanın başvuru yapılmaksızın geçmesi neticesinde 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş olan yargı kararları Anayasa Mahkemesinin yetkisi dışında kalmaktadır.⁴⁷

⁴⁴Gülşin Oral(2), B. No: 2013/6231, 23.3.2016, § 39.

⁴⁵Nail Yılmaz, B. No: 2014/4147, 10.6.2015, §§ 29-30; aynı yönde bkz. Serkan Akbaş, B. No: 2013/2342, 21.1.2016; Abdulvahap Aydemir ve Yusuf Candemir, B. No: 2013/7349, 1.12.2015; Ersin Ekmekçi ve Sinan Ekmekçi, B. No: 2013/6068, 18.11.2015; Ahmet Şancı, B. No: 2012/29, 5.11.2014.

⁴⁶Hasan Taşlıyurt, B. No: 2012/947, 12.2.2013, § 18.

⁴⁷Hüsamettin Güler, B. No: 2013/2188, 10.3.2015; Gülşan Yeşil, B. No: 2013/1448, 19.11.2014; Erdoğan Duru, B. No: 2013/2607, 18.6.2014; Yaşar Uyanık, B. No: 2013/1710, 18.6.2014; Miras Müessesilik İnş. Taah. Reklam Paz. Bas. Yay. San. ve Tic. A.Ş., B. No: 2012/1056, 16/4/2013; Nurdan Sesiz, B. No: 2012/317, 16/4/2013; Ali Rıza Üçer, B. No: 2013/8407, 11/3/2015.

23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş bir yargı kararının bu tarihten sonra tebliğ edilmiş olması zaman bakımından yetkinin belirlenmesinde bir önem taşımaz. Bireysel başvuruya konu edilen bir olayda, başvurusunun Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) idari işlemin iptali talebiyle açmış olduğu dava reddedilmiştir. Başvurucu karar düzeltme talebinde bulunmuş, bu talep de 19.9.2012 tarihinde reddedilmiş ve 28.9.2012 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. AYİM'in verdiği kararlar, 1602 sayılı Kanun'un 63. maddesi uyarınca verildikleri tarihte kesin olup kesin hükmün bütün sonuçlarını doğururlar. Dolayısıyla, karar 19.9.2012 tarihinde bireysel başvuruların kabul edilmeye başlanmasından önce kesinleştiğinden zaman bakımından yetki dışında kalmaktadır. Kararın daha sonra tebliğ edilmiş olmasının kesinleşme ve dolayısıyla zaman bakımından yetkinin belirlenmesinde bir etkisi yoktur.⁴⁸

Bunun yanında, 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşen bir yargı kararının bu tarihten sonra kesinleştirilmiş olması da söz konusu yargı kararıyla ilgili ihlal iddialarının zaman bakımından yetki kapsamına alınmasını sağlamaz. Kesinleştirme, karara kesinleşme şerhi düşmekten ibaret olup tespit niteliğindedir ve kesinleşme tarihi açısından bir önemi yoktur. Dolayısıyla, zaman bakımından yetkinin belirlenmesinde esas alınacak tarih kesinleştirilme tarihi değil kararın kesinleştiği tarihtir.

Anayasa Mahkemesine yapılan bir başvuruda, başvuru İran uyruklu eşine karşı boşanma davası açmış ve 21.5.2012 tarihinde boşanma kararı verilmiştir. Boşanma kararı uzun süre İran uyruklu eşe karşı tebliğ edilememiş, nihayet 27.6.2012 tarihinde ilan yoluyla tebligat yapılmış, ilan metnine ilan tarihinden itibaren 7 gün sonra kararın tebliğ edilmiş sayılacağı, tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde kararın temyiz edilmemesi halinde ise mahkeme kararının davalılar yönünden kesinleşeceği belirtilmiştir. Temyiz edilmeyerek 4.7.2012 tarihinde kesinleşen karar, başvurusunun talebi üzerine 8.4.2013 tarihinde karar kesinleştirilmiştir. Başvurucu, kararın çok uzun bir süre tebliği edilememesi ve dolayısıyla kesinleşmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştü, ancak iddia konusu mahkeme kararı bireysel başvuruların kabul edilmeye başlamasından önce 4.7.2012 tarihinde kesinleştiğinden zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.⁴⁹

Etkili ya da Olağan Olmayan Yola Başvurulması

Anayasa Mahkemesine yapılacak bireysel başvurunun ikincil nitelikte olması nedeniyle ihlal iddiasına konu edilen eylem ve işlemlere karşı mevzuatta öngörülen idari ve yargısal hukuk yollarının tüketilmesi zorunlu olmakla birlikte, hiçbir idari veya yargısal yol öngörülmeyen kesin nitelikteki

⁴⁸Ahmet Melih Acar, B. No: 2012/329, 12.2.2013, §§ 18–20; aynı yönde bk. Hasan Taşlıyurt, §§ 19–20.

⁴⁹Ayla Dünder, B. No: 2013/6047, 23.1.2014, §§ 23–25.

işlemlere karşı bu yollara başvurulması bireysel başvuru müessesesi açısından başvurucuya bir hak kazandırmaz.⁵⁰ Dolayısıyla, mevzuatta öngörülme-yen idari veya yargısal yola başvurulması bireysel başvuruda zaman bakımından yetkinin belirlenmesi açısından bir önem taşımaz.

Aynı şekilde, olağan kanun yollarının tüketilmesiyle kesinleşen mahkeme kararlarından sonra, kararların yerine getirilmesi konusunda yetkisi bulunmayan kurum veya organlara başvuruda bulunulması etkili bir başvuru yolu olmadığından, bu şekilde bir başvurunun zaman bakımından yetkiye bir etkisi bulunmamaktadır. Başvurulan yolun, bireysel başvuruya konu edilen olaya çözüm getirme, diğer bir ifadeyle Anayasa'yı ihlal ettiği iddia edilen hususun düzeltilmesini ve ihlalin ortadan kaldırılmasını sağlayabilme özelliğine sahip olması gerekir. Başvuru konusu olaya etkin bir çözüm getirme yetkisi olmayan kurum ve organlara başvurularak davanın canlandırılması ve başvurunun zaman bakımından yetki kapsamına alınması mümkün değildir.⁵¹

Bireysel başvuruya konu edilen bir ihlal iddiasında, başvuru 2797 sayılı Kanun'un 17. maddesinin üçüncü fıkrası gereği yargı yolu kapalı olan Yargıtay Başkanlar Kurulunun 21.5.2008 tarihli kararına karşı İdare Mahkemesinde dava açmıştır. İdare Mahkemesince dava konusu olayda uygulanacak kanun hükmünün Anayasa'ya aykırılık iddiası ciddi bulunarak itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulmuş, Anayasa Mahkemesince itirazın reddine karar verilmesiyle 18.6.2010 tarihinde başvurunun davasının reddine karar verilmiştir. Ret kararı 11.11.2011 tarihinde onanmış, karar düzeltme talebi ise 23.1.2013 tarihinde reddedilmiştir.

Başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvuruda Anayasa Mahkemesi, ilgili kanun hükmü gereği Yargıtay Başkanlar Kurulunun kararının verildiği gün 21.5.2008 tarihinde kesinleştiğini, söz konusu karara karşı etkin bir çözüm getirme yetkisi bulunmayan İdare Mahkemesine dava açılmasının kararın kesinleşmesi açısından bir önem taşımadığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, ayrıca, somut norm denetimi yoluyla davada uygulanacak kanun hükmünün iptali talebinde bulunulmasının da İdare Mahkemesine başvuruyu etkili bir yol hâline getirmeyeceğini ifade etmiştir. İhlal iddiasına konu edilen karara karşı etkili olmayan yargı yoluna başvurulması kararın kesinleşme tarihini etkilemediğinden, başvuru zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.⁵²

⁵⁰Remziye Güney Uyaniker, B. No: 2013/1717, 18.11.2015, § 33.

⁵¹Nurdan Sesiz, B. No: 2012/317, 16.4.2013, § 19.

⁵²Remziye Güney Uyaniker, §§ 33-37; aynı yönde bkz. Nesin Kayserilioğlu, B. No: 2012/613, 13.6.2013; Nurettin Haldun Gelelioğlu, B. No: 2013/9579, 26.6.2014; Yalçın Yanık, B. No: 2013/3718, 20.1.2016.

Olağan olmayan yargı yollarına başvurulması da bireysel başvuruda zaman bakımından yetkinin belirlenmesinde bir önem taşımamaktadır. Başvuru konusu bir olayda, başvurucu, hakkında tesis edilen idari para cezasına itiraz etmiş, itiraz 19.8.2011 tarihinde reddedilmiş ve olağan kanun yolu bu tarihte tamamlanmıştır. Başvurucunun, itirazın reddinden sonra hâkimlerin hukuki sorumluluğundan bahisle açtığı tazminat davası ise 1.10.2013 tarihinde reddedilmiştir. Anayasa Mahkemesi, tazminat davasının idari yaptırımlara karşı başvurulabilecek olağan bir kanun yolu olmadığını ve sonradan açılan davanın idari para cezasına ilişkin kesin nitelikteki karar üzerinde bir etkisi bulunmadığını belirtmiştir. İdari para cezasına ilişkin kesin karar ise 23.9.2012 tarihinden önce verilmiş olduğundan, başvuru zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur.⁵³

Olağanüstü Kanun Yolları Başvurulması

Bireysel başvuruda bulunmak için olağanüstü kanun yollarının tüketilmesi gerekmediği gibi sırf bu yollara başvurulmuş olmasının da zaman bakımından yetki açısından bir önemi yoktur. 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşen bir davaya karşı yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması ya da kanun yararına bozma yönünde yetkili makamların harekete geçmesini sağlamak üzere talepte bulunulması söz konusu davaya ilişkin ihlal iddialarının zaman bakımından yetki dışında kalmasını değiştirmez.

Yargılamanın yenilenmesi, kanunda düzenlenen sebeplerle maddi anlamda kesin hükmün ortadan kaldırılarak daha önce kesin bir hükümle sonuçlandırılmış uyuşmazlığın yeniden yargılanmasını sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur. Ancak kesinleşmiş hükmün ortadan kaldırılması bakımından, yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulmuş olması tek başına yeterli olmayıp, bunun için, incelemeyi yapan mahkemenin talebi yerinde görerek yargılamanın yenilenmesine karar vermesi gereklidir. Bu doğrultuda yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilip, kesin hükme konu olan uyuşmazlık yeniden ele alınmadığı sürece, önceki karar ve bu kararın kesinliği geçerliliğini koruyacaktır. Bu nedenle, Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başlangıcı olan 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş kararlara ilişkin ihlal iddialarının, sırf yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulmuş olması sebebiyle zaman bakımından yetki kapsamı içerisinde değerlendirilmesi mümkün değildir.⁵⁴

Kanun yararına bozma ise hâkimler ve mahkemeler tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlar için

⁵³ *Adomed Medikal İthalat İhracat ve Pazarlama Limited Şirketi* B. No: 2013/7909, 13.4.2016, §§ 28-31.

⁵⁴ *Lokman Sapan*, B. No: 2013/723, 21.11.2013, § 21; aynı yönde bk. *Ümit Tekin*, B. No: 2013/781, 26.3.2013; *Keskinliç Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.*, B. No: 2013/4413, 21.11.2013; *Gülşen Bozkurt*, 2013/4211, 1.12.2015.

öngörülen ve bu kararların Yargıtayca denetlenmesini öngören bir kanun yoludur. Kişiler için doğrudan ulaşılabilir bir yol olmayıp olağanüstü bir kanun yolu niteliği taşıdığından, kanun yararına bozma bireysel başvuru için tüketilmesi gereken bir yol değildir.⁵⁵Dolayısıyla, bir yargı kararına karşı yetkili makamların kanun yararına bozma yoluna başvurması yönünde bir talep başlı başına söz konusu yargı kararının kesinliğini etkilemeyeceğinden, bu yönde bir talepte bulunulması ve talebin 23.9.2012 tarihinden sonra reddedilmiş olması bu tarihten önce kesinleşmiş bir yargı kararıyla ilgili ihlal iddiaları açısından zaman bakımından yetki sağlamaz.

Açıkça Başarısız Olacağı Belli Olan Başvurular

Bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı tarih olan 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş nihai işlem ve kararlara karşı daha önce başvurulduğu ve reddedildiği için başarılı olunmayacağı belli olan bir başvuru yoluna, yeni bir delil ileri sürmeksizin, 23.9.2012 tarihinden sonra tekrar başvurulması sonucu verilen ret kararı üzerine yapılan bireysel başvurunun Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisi kapsamında olduğunun kabul edilmesi mümkün değildir.⁵⁶

Anayasa Mahkemesinin önüne gelen bir başvuruda, başvuruçunun 13.10.2011 tarihinde kötü muameleye tabi tutulduğunu iddia etmesi üzerine başlatılan soruşturmada 16.3.2012 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığı yönünde verilen karar 19.4.2012 tarihinde başvuruçuya tebliğ edilmiş ve başvuruçunun tarafından süresinde itiraz edilmeyerek 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiştir. Başvuruçunun, 4.11.2013 tarihinde yeni bir delil ileri sürmeksizin, 13.11.2011 tarihinde kötü muameleye tabi tutulduğu iddiasıyla tekrar şikâyetçi olmuş, bu iddialar hakkında daha önce soruşturma yapıldığı ve kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiği ve aynı olaya ilişkin mükerrer soruşturma yapılamayacağı gerekçesiyle kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilmiştir. Anılan karar karşı yapılan itiraz3.1.2014 tarihinde reddedilmiş, bunun üzerine başvuruçunun ihlal iddialarını Anayasa Mahkemesine taşımıştır. Anayasa Mahkemesi, iddia edilen olaya ilişkin olarak verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararının 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş olması nedeniyle zaman bakımından yetki dışında kalan bir şikâyetin, yeni bir delil ileri sürülmemesi yapılan yeni bir suç duyurusuyla canlandırılmayacağını belirtmiş, kovuşturmayaya yer olmadığı yönündeki ilk kararın tarihini dikkate alarak başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.⁵⁷

⁵⁵ *Estaş Kum ve Ticaret Mad. Nak. San. A.Ş.*, B. No: 2012/644, 5.3.2013, § 22.

⁵⁶ *İbrahim Oğuz Yapar*, B. No: 2012/829, 5.3.2013, § 32.

⁵⁷ *C.K. (2)*, B. No: 2014/1920, 22.9.2016, §§ 28–30; aynı yönde bkz. *Abdullah Öcalan (2)*, B. No: 2013/7816, 16.12.2015; *Zeycan Yedigöl*, B. No: 2013/1566, 10.12.2015; *Serap Keskin*, B. No: 2013/1815, 16.4.2015; *Önder Şanlı*, 2013/6176, 6.5.2015; *Bekir Resuloğlu*, B. No: 2013/3253, 16.7.2014.

Kısmi Onama Durumunda Onanan Hususlara İlişkin Şikâyetler

İlk derece mahkeme kararının 23.9.2012 tarihinden önce kısmen onanarak kesinleşmesi durumunda, onanmayan hususlara ilişkin yargılama bu tarihten sonra devam etse dahi onanan kısım açısından zaman bakımından yetkisizlik söz konusudur. Anayasa Mahkemesinin önüne gelen bir başvuruda, ilk derece mahkemesinin 12.1.2011 tarihli kararı temyiz edilmiş, 1.11.2011 tarihinde davanın esasına ilişkin temyiz itirazları reddedilerek karar yargılama giderleri yönünden bozulmuş, karar düzeltme talebi ise 10.5.2012 tarihinde reddedilmiştir. İlk derece mahkemesince bozma kararına uyularak yargılama giderleri hususunda yeniden hüküm kurulmuş, bu hüküm de temyiz incelemesinden geçerek 1.7.2013 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucu, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuş, Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu şikâyetler yönünden yargılamanın kesinleştiği tarihin, yargılamanın esasına ilişkin itirazlara dair karar düzeltme isteminin reddedildiği 10.5.2012 tarihi olduğunu belirtmiş ve başvuruyu zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.⁵⁸

Birleştirilen Davaların Farklı Tarihlerde Kesinleşmesi

İlk derece mahkemesi tarafından birleştirilen davalardan bir kısmının 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş olması durumunda, diğer davaların sonuçlanması bu tarihten sonraya sarkmış olsa da, kesinleşen davalara ilişkin şikâyetler zaman bakımından yetkinin dışında kalmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin önüne gelen bir başvuruda, ameliyat sonrası özürlü kalma nedeniyle doktor aleyhine asliye hukuk mahkemesinde tazminat davası açılmış (asıl dava), daha sonra iş mahkemesinde aynı olay nedeniyle açılan dava asliye hukuk mahkemesinde görülen asıl dava ile birleştirilmiş, yargılamada verilen hüküm temyiz incelemesi sonucu asıl dava yönünden onanarak 16.6.2011 tarihinde kesinleşmiştir. Birleştirilen dava yönünden ise bozma kararı verilmiş ve bu karara uyularak yürütülen yargılama sonucunda verilen hüküm 15.1.2013 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucu, birleşen davanın kesinleşmesinden sonra bireysel başvuruda bulunmuş, Anayasa Mahkemesi, asıl davaya yönelik şikâyetlere konu yargılamanın Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuruları kabul etmeye başlamasından önce 16.6.2011 tarihinde kesinleştiğini belirterek bu şikâyetleri zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.⁵⁹

⁵⁸ Mesude Kırıklı ve Asil Akça, B. No: 2013/7042, 18.11.2015, §§ 23-25.

⁵⁹ Uğur Sağlamtaş ve diğerleri, B. No: 2013/2960, 23.3.2016, §§ 60-61.

f. İdari İşlem ve Kararlar

Disiplin Cezaları

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruların kabul edilmeye başlandığı 23.9.2012 tarihinden önce kesinleşen disiplin cezalarını incelemeye yetkili değildir. Bu tarihten önce kesinleşmiş bir disiplin cezasının bu tarihten sonra uygulanmış olmasının bir önemi yoktur.⁶⁰23.9.2012 tarihinden önce kesinleşmiş bir disiplin cezasına karşı bu tarihten sonra şikâyet yoluna başvurulmuş olması da disiplin cezasının zaman bakımından yetki kapsamına alınmasını sağlamaz.⁶¹Kesinleşmiş bir disiplin cezasına ilişkin kararın 23.9.2012 tarihinden sonra tebliğ edilmiş olması da zaman bakımından yetki açısından önem taşımaz.

Yüksek Askeri Şura Kararları

6191 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (7) numaralı fıkrası ile 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na eklenen geçici 32. madde, 12.3.1971 tarihi sonrasındaki yargı denetimine kapalı idari işlemler veya YAŞ kararlarıyla Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkili kesilenlere bazı haklarının iadesinin sağlanması amacıyla idareye başvuru imkânı getirilmiş ve bu hükümden yararlanabilmek için 6191 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden itibaren 60 gün içinde Milli Savunma Bakanlığına (Bakanlık) başvurulması gerektiği hükme bağlanmıştır.

TSK'yla ilişkili kesilen birçok kimse bu düzenleme kapsamında Bakanlığa başvurmuş, başvuruları reddedilenler ise idari yargıda dava açmışlar ve sonrasında bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Bireysel başvurularda, hem ilişik kesme işlemleri hem de idari yargıda verilen ret kararları nedeniyle hak ihlali yapıldığı ileri sürülmüştür. Anayasa Mahkemesi, 23.9.2012 tarihinden sonra sonuçlanan davaları zaman bakımından yetki kapsamında değerlendirerek incelemiş, ancak bu davalara konu edilen ve 23.9.2012 tarihinden önce verilmiş olan ilişik kesme kararlarına ilişkin şikâyetleri zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.⁶²

SONUÇ

Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (8) numaralı fıkrası uyarınca 23.9.2012 tarihinden sonra kesinleşen nihai işlem ve

⁶⁰G.S., B. No: 2012/832, 12.2.2013, § 16; aynı yönde bk.Y.C.K., B. No: 2012/889, 26.3.2013.

⁶¹Özgür Yıldırım, B. No: 2012/595, 26.3.2013, § 19.

⁶²Baybars Çınarlı, B. No: 2013/2349, 20.11.2014; Mehmet Körkü, B. No: 2013/1628, 10.6.2015; Cem Ateşkan, B. No: 2013/4694, 10.6.2015; Gökhan Günaydın, B. No: 2012/1099, 6.5.2015; Cumhuriyet Erman Çakmak, B. No: 2012/659, 6.5.2015; Hüseyin Barzan, B. No: 2012/921, 25.3.2015.

kararlar aleyhine yapılacak bireysel başvuruları incelemeye yetkilidir. Zaman bakımından yetki meselesi 2012 yılından bugüne pek çok karara konu olmuş ve Mahkemenin bu konudaki içtihadı şekillenmiştir. Genel olarak, ihlal iddiasına konu olaylar 23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşmiş olsa bile bu olaylara ilişkin yargılamaların bu tarihten sonraya sarkmış olması durumunda zaman bakımından yetki söz konusudur. Ancak anılan tarihten önce kesinleşen işlem ve kararlar aleyhine başarısız olacağı açık olan ya da olağan olmayan yollara başvurmak suretiyle ihlal iddialarının zaman bakımından yetki kapsamına alınması mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi genel olarak zaman bakımından yetkisini belirlerken geniş bir ölçüt uygulamaktadır. Bununla birlikte, Mahkeme'nin istisnai nitelikteki katı uygulamalarının insan hakları yargısının özünü bağdaştığını söylemek zordur. Yaşam hakkı ve işkence yasağı ihlali iddialarının zaman bakımından yetki dışında değerlendirilmesi katı uygulamanın en çarpıcı örnekleridir. Mahkeme, 23.9.2012 tarihinden önce gerçekleşen ve yetkili makamlar önünde dile getirilmesine karşın soruşturulmayan işkence iddialarına ilişkin başvurularda yetkili olmadığına karar vermiştir. Benzer şekilde, anılan tarihten önce devlet gözetimi altındayken kaybolduğu iddia edilen kişilerle ilgili yürütülen soruşturmanın sonuçsuz kaldığı durumlarda, somut olayın özellikleri dikkate alınmaksızın, zaman bakımından yetkisizlik kararı verilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu yaklaşımının aksine AİHM, bir kişinin şüpheli şekilde kaybolması durumunda kişi bulunmadığı ya da tatmin edici bir sonuca ulaşamadığı sürece devletin etkin soruşturma yükümlülüğünün devam ettiğini belirterek zaman bakımından yetkisizlik iddialarını reddetmiştir.

Şüphesiz, Anayasa Mahkemesi iş yükünün fazlalığı nedeniyle pratik bir kaygı güderek bireysel başvurunun başlamasından çok önce meydana gelmiş kronik insan hakları ihlallerini incelemekten kaçınmış olabilir. Ancak bu yaklaşımın Mahkeme'nin temel hak ve özgürlükleri koruma ve güçlendirme göreviyle bağdaşmadığı açıktır.

KAYNAKÇA

- BİREYSEL BAŞVURU, SEÇME KARARLAR 2014, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2015.
- EKİNCİ, H., SAĞLAM, M. (2014), Sorularla Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara.
- HARRIS, D. O'BOYLE, M., ARBRIC, C., (2013), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku, Avrupa Konseyi, 1. Baskı, Ankara.

- İNCEOĞLU, S.(2013), İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa / Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, Avrupa Konseyi, 1. Baskı, Ankara,
- KAPLAN, R., TURAN, H., ŞİMŞEK, A, (2016), Bireysel Başvuru Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı Seçme Kararlar, Avrupa Konseyi, Ankara,
- KOÇ, M. İ. (2015), Bireysel Başvuru Kapsamında Tutuklulukla İlgili Bir İnceleme, Adalet Dergisi, Sayı: 51.
- TURAN, H. KAPLAN, R., (2015), Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara.

Cetvel-1

Eyüp Karul, B. No: 2014/2321, 26.10.2016; *Veli Özdemir*, B. No: 2014/785, 27.10.2016; *Aynur Ayyüzen*, B. No: 2014/784, 27.10.2016; *İshak Aybergüler*, B. No: 2014/1196, 29.9.2016; *Fikret Şalvan*, B. No: 2014/3539, 28.9.2016; *Güven Demir*, B. No: 2014/11041, 21.9.2016; *Ahmet Kaya*, B. No: 2014/2183, 30.6.2016; *Nevzat Turgut*, B. No: 2014/2189, 30.6.2016; *Egemen Aktaş*, B. No: 2014/2404, 30.6.2016; *Nihat Baymış*, B. No: 2014/10373, 30.6.2016; *Bülent Şakar*, B. No: 2014/1517, 30.6.2016; *Halil İrmez*, B. No: 2014/2633, 16.6.2016; *Sadullah Remzi Karagöz*, B. No: 2014/8870, 8.6.2016; *Fatih İldıran*, B. No: 2014/2542, 8.6.2016; *Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş*, B. No: 2013/7907, 21.4.2016; *Albina Kiyamova*, B. No: 2013/3187, 14.4.2016; *Zeki Rüzgar*, B. No: 2013/6084, 6.4.2016; *Mustafa Özbey*, B. No: 2013/8705, 23.3.2016; *Hayrettin Bülent Tarakçıoğlu*, B. No: 2013/4559, 23.3.2016; *Orhan Dikgöz ve Hasan Geşgin*, B. No:2013/3919, 23.3.2016; *Mesut Çeki*, B. No: 2013/6944, 24.3.2016; *Necmettin Kaçar ve Diğerleri*, B. No: 2013/7098, 7.4.2016; *Yahya Murat Demirel ve Hüsnü Barbaros Olcaç*, 2013/7996, 17.2.2016; *Sertaç Kılıçarslan*, B. No: 2013/7090, 18.2.2016; *Murat Dağ*, B. No: 2014/125, 4.2.2016; *Fesih Erdil*, B. No: 2013/9380, 6.1.2016; *Nesim Avunçli*, B. No: 2013/9106, 25.6.2015; *Serap Keskin*, B. No: 2013/1815, 16.4.2015; *Şükrü Durmuş*, B. No: 2014/234, 11.3.2015; *Bedri Balaban*, B. No: 2013/3168, 21.1.2015; *Yankı Bağcıoğlu ve Diğerleri*, B. No: 2014/253, 9.1.2015; *Faruk Akça*, B. No: 2013/2769, 20.11.2014; *Güllüzar Erman*, B. No: 2012/542, 4.11.2014; *Gazi Kutluay*, B. No: 2012/321, 4.11.2014; *Sami Özbil*, 2012/543, 15.10.2014; *Gürol Doğan*, B. No: 2013/2642, 17.9.2014; *Ömer Faruk Şah*, B. No: 2014/232, 17.7.2014; *Aziz Yıldırım*, B. No: 2014/1957, 23.7.2014; *Sencer Başat ve Diğerleri*, B. No: 2013/7800, 18.6.2014; *Osman Büyüksu*, B. No: 2013/5512, 3.4.2014; *Ali Öksüz*, B. No: 2013/6065, 3.4.2014; *Cevdet Genç*, B. No: 2012/142, 9.1.2014; *Engin Ekinci*, B. No: 2014/3060, 10.3.2015.

